

metalika

DOBAVLJAMO — IZVAŽAMO IN UVAŽAMO

LJUBLJANA, Dalmatinova 2
MARIBOR, Partizanska 3
BEOGRAD, NIŠ, NOVI SAD,
PULA, RIJEKA, SARAJEVO,
SPLIT, SKOPJE, SUBOTICA,
ZAGREB

pločevino, žico, HV in TV trakove; orodna, plemenita in nerjaveča jekla; cevi, profile, paličasto in fazonsko jeklo; litoželezne proizvode; izdelke barvne metalurgije; instalacijski material za vodo, paro in plin; vijačno blago, elektrode in pribor; orodje za obdelavo kovin, lesa in plastičnih mas; kroglične ležaje in dele; proizvode za široko potrošnjo; stroje za obdelavo kovin in lesa; opremo za vse vrste industrije

Poudarek na odgovornosti

Tretji plenem centralnega komiteja Zveze komunistov Jugoslavije je posvetil glavno pozornost dosedanjim rezultatom gospodarske reforme in problemom v zvezi z njenim izvajanjem. Potem ko je ocenil dobre strani njenih prvih korakov, je opozoril, da nas čakajo še bolj zapletene naloge in da se zato ne bi smeli vdajati samozadovoljstvu

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

Besede in dejanja

● Samo kritika ne zadostuje

Pravilno kritiko je treba tudi pravilno sprejemati. Mi vsi moramo biti pripravljeni sprejemati kritiko. Ni dovolj, da se kritiziramo od časa do časa na sestankih osnovnih organizacij Zveze komunistov ali rečimo mi iz centralnega komiteja na naši plenarni seji. To je videti tako, da grešiš in se izpoveš, da potem zopet lahko grešiš in se nato ponovno izpoveš itd. Tega ne smemo več dopuščati, kajti naše napake se odražajo v celotnem našem notranjem življenju.

Predsednik Tito v govoru v Trsteniku — Borba 17. III. 1966.

● Sistema ni mogoče graditi na izjemah

Smešno bi bilo seveda pojmovanje, da je gola šolska kvalifikacija že dokaz višje sposobnosti. Ne. Šolanje samo na objektivni in javni način ugotavlja, ali je nekdo sposoben opravljati tako in tako delo. Zgodi pa se, da šolanec v resnici ni za nobeno pravo rabo. Zgodi se. Vsako pravilo ima pač izjeme. Zato ima tudi pravilo, da je »formalna kvalifikacija« dokazilo resnične sposobnosti, svoje izjeme. Prav tako pa je izjema, če nekdo, ki si pridobival sposobnosti s »sistematičnim študijem«, prekaša tiste, ki so si jih. Toda sistema ni mogoče graditi na izjemah.

Delo — 11. III. 1966

● To je problem nas vseh

Če namreč ugotovljamo, da 4 % mlade generacije ne dokonča uspešno osmolek, da 15 % dijakov sol druge stopnje ponavlja razrede, da dokonča študij v rednem roku le 38 % vseh vpisanih študentov, potem so to tako problemi mladih kot problemi širše družbene skupnosti. Slednjice, če ugotovljamo, da se je zaposlovanje mladih zmanjšalo za 68 %, potem je to problem vseh članov samoupravnih organov v delovnih organizacijah, vseh proizvajalcev, ne glede na njihova leta.

Delavska enotnost — 10. III. 1966.

● Najvažnejše je moralno in etično načelo

V naših šolah se sicer res nekaj govori o vzgoji, morali, osnovnih vprašanjih socialistične etike, o delu kot merilu vrednosti itd. Vendar je vse to deklarativno, povedano kot prosvetarski nauk. Tisto, kar je najvažnejše — moralno in etično načelo — pa ne prežema celotnega učnega načrta, ker so v njem zares poudarjeni čisto izobraževalni momenti, kakor da vsota raznovrstnega znanja lahko iz otroka ali mladca napravi človeka.

Komunist — 11. III. 1966.

● Pojavi nacionalizma in sovinitizma

Pojavi nacionalizma in sovinitizma na sedanji stopnji razvoja so v skrajnosti odpor proti samoupravljanju in neposredni demokraciji. Nacionalizem in sovinitizem se pojavljata zdaj v obliki podpiranja budi unitarizma bodi republiške zaprtosti. Delovni človek ni nosilec teh teženj, ker v njih ne vidi nobene perspektive za zboljšanje svojega materialnega in družbenega položaja.

Teze SZDLJ — Delo — 15. III. 1966.

● Ukrepali so sicer pozno, toda učinkovito

Delavski svet in upravni odbor tovarne usnja »Polinka« v Ivangradu sta po dvodnevnem sestanku in po žolčni razpravi soglasno sklenila kaznovati direktorja podjetja in tri načelnike sektorjev. Do tega je prišlo, ker to vodstvo ni izpolnilo nalog, sprejetih s planom podjetja in z gospodarsko reformo. Zaradi napačnega obratovanja med letom 1965 so spravili to gospodarsko organizacijo tako daleč, da je imela 143 milijonov izgube. Politika — 11. III. 1966

● Mnenja spreminjamo

Se pred dvema letoma smo odhajanje v tujino imenovali za izrodek in nujno konsekvenco kapitalizma, ki izkorišča proletarijat ob prituški armade nezaposlenih, danes pa odhajanje v tujino naravnost pozdravljamo in javno proklamiramo. In nezaposlenost bomo vsak čas sprejemali kot rešitev, ker nam bo pomagala »organizirati« proizvodni proces in dvigniti produktivnost, saj bo ločila dobre delavce od slabega, dobrega inženirja od šarlatana. Trbuna — 9. III. 1966.

Stvarna, mestoma ostra razprava O PEREČIH ZADEVAH BORCEV

V Ljubljani je bil 10. marca sestanek predsednikov komisij za vprašanja borcev pri občinskih skupščinah bivšega ljubljanskega okraja. Sestanek je sklicala komisija za vprašanja borcev pri izvršnem svetu, vodila pa ga je predsednica komisije Majda Gaspari. Na njem je beseda stekla o najbolj perečih zadevah, o tistih vprašanjih, o katerih razpravljajo borci na vseh svojih sestankih. V kratkem bosta enaka sestanka sklicana še v Mariboru in Kopru za območje Štajerske in Primorske.

Iz uvodnih besed tovarišice Gasparijeve je bilo posneti, da so prisotni že prej prejeli informacije s podatki o lanskem

zaradi precejšnje umrljivosti med borci morali pospešeno urejati njihove stanovanjske zadeve. Predvsem ne bi smela

nju diskutantov to uredili s posebnimi zakonskimi predpisi, ki bi nalagali gospodarskim organizacijam, ustanovam in obči-

kovno usposabljanje in pravilno zaposlovanje borcev, le-te silijo raje v pokoj. Tak način postopanja z borci pa so govorniki najostreje obsojali. Pripominjali so tudi, da so po osvoboditvi mnogi od prizadetih borcev želeli študirati ali se sicer usposablјati za delo — toda takrat so bili potrebni druge — danes pa so mnogi zapostavljeni, ker nimajo primernih in ustreznih kvalifikacij.

Pogovorili so se tudi o priznavalninah in ugotavljali, da so letos po občinah določena v ta namen ista sredstva kot lani. Ni torej na voljo sredstev za zviševanje priznavalnin in za dodeljevanje novih. So tudi primeri, da so posamezne občine ta sredstva v primerjavi z lanskim letom celo zmanjšale.

V razpravi o tem vprašanju so naglašali tudi potrebo po odpravi velikih razlik v višini priznavalnin v posameznih občinah in izrazili mnenje, da priznavalnine lahko ukinejo vsem tistim, ki uživajo primerne pogoje.

Med zadeve, o katerih so govorili na sestanku, sodi tudi priznavanje posebne dobe. Spričo dejstva, da je mogoče samo še letos uveljaviti posebno dobo za organizirano aktivno delo v NOB, morajo pristojne komisije po občinah pohiteti z delom, pri tem pa naj ne popuščajo pri upoštevanju predpisanih kriterijev.

Razprava na sestanku je pokazala, da je še precej neurejenih zadev, ki močno prizadevajo določeno število borcev. Ugotoviti pa je treba, da so udeleženci sestanka povedali tehtne in obširne podatke, ki bodo v prihodnje lahko v marsičem pripomogli k uspešnejšemu in po enotnejših merilih usmerjenemu urejanju teh perečih zadev. V. M.

15. marca se je velika množica Ljubljancov, njegovih bojnih tovarišev, prijateljev in znancev poslovila od posmrtnih ostanikov Dušana Kvedra-Tomaža. Zaro s pepelom so iz prostorov republiške skupščine prenesli do njegovega bivališča narodni heroji Janko Sekirnik, Dušan Svava in Franc Poglajen. Ob zvokih internacionalne in topovskih salvah je grobnica herojev sprejela posmrtno ostanke revolucionarja in heroja Dušana Kvedra-Tomaža

urejanju zadev borcev, tako na podlagi zakonskih predpisov, kakor tudi na podlagi priporočil organizacij borcev in pristojnih komisij pri občinskih skupščinah. Dotaknila se je tudi težav, ki se pojavljajo ob sprejemanju letošnjih občinskih proračunov, v katerih so sredstva za urejanje socialnih in stanovanjskih zadev borcev vse-kakor precej omejena. Zato je še posebej podčrtala nalogo komisij za vprašanja borcev pri občinskih skupščinah, ki naj objektivno in z vsestransko pozornostjo presodijo nastali položaj in pomagajo prizadetim borcem pri urejanju tistih zadev, ki jih najbolj tiščijo. Tu gre za priznavalnine, za davčne olajšave, za pomoč njihovim otrokom pri šolanju itd.

Zelo živahna, konkretna in stvarna razprava, ki je sledila uvodnim besedam, je bila mestoma zelo ostra in se je nanašala v glavnem na urejanje stanovanjskih zadev borcev. Posamezni diskutanti so obsojali predvsem tista podjetja in ustanove, ki zavlačujejo ureditev stanovanjskih zadev svojih delavcev ali uslužbencev-borcev, od katerih mora marsikdo v pokoj, ne da bi mu prej dodelili stanovanje, ki mu je nujno potrebno. Naglašali so, da je marsikateri borec zbolel v slabem stanovanju in da bi prav

podjetja in ustanove poslati nobenega borca v pokoj, ne da bi prej uredila njegovo stanovanjsko zadevo. Dvajset let po osvoboditvi, po naši zmagi nad fašizmom, bi pač že bil čas, da bi bil stanovanjski problem borcev dokončno urejen. Če to ne gre drugače, naj bi po mne-

nam dolžnost dokončne ureditve stanovanjskih zadev borcev. V zvezi s tem so se prisotni predsedniki komisij za vprašanja borcev pri občinskih skupščinah pogovorili tudi o zaposlovanju borcev. Naglašali so, da mnoge delovne organizacije, namesto da bi skrbjele za stro-

Poznam direktorja s Primorskega, ki je že osemnajst let v tovarni. Pravzaprav je bil med prvimi delavci, ki so to tovarno postavili na noge, kot temu pravimo. Sicer pa to niti niso bila tovarniška poslopja, pač pa stare, razpadajoče vojaške kasarne, za katere se skorajda nihče ni zmenil več. Prišlo je nekaj entuziastov, nekaj gorečnejših in zastavili so delo. Tovarnica je počasi rasla, se razvijala, zahajala v težave in spet dosegala uspehe. Kolektiv je rasel iz dneva v dan, ljudje iz okolice so dobili svoj kosček kruha, ki ga prej niso imeli. In s tovarno so vsi rasli. Od zadnjega delavca do direktorja, ki je, preden je prišel v tovarno, preživel tri nič kaj prijetna leta v partizanih.

NEZAUPNICI

Kolektiv ni nikoli imel ničesar proti direktorju. Tudi direktor sam je bil prepričan, da je kolektiv zadovoljen z njegovim delom in da mu zaupa.

Toda — prišla je reelekcija. Po vseh pravilih bi direktor moral vnovič vložiti prošnjo, če bi hotel spet kandidirati. In, da se ne bi komurkoli zdelo, da želi še naprej ostati na svojem »stolčku«, se je najprej v kolektivu pozanimal, če še sploh želi, da bi vložil prošnjo. Dobil je pozitiven odgovor in tako je tudi storil. Po izteku roka za vložitev prošnje je bil tudi edini kandidat. Bila je seja delavskega sveta. Tajno glasovanje in — nemajhno presenečenje: direktor je dobil nezaupnico z majhno večino glasov. Toda — nezaupnico.

Kot mnogi drugi, je bil tudi sam nemalo presenečen. Direktor kot človek, ki ni imel nikoli dike na jeziku, če je bilo treba komurkoli v kolektivu ali tudi drugje reči v obraz še tako kruto resnico, je prosil samoupravne organe, naj mu pojasnijo, zakaj ne bi

Naročniki!

Razširjajte svoje glasilo med člane Zveze združenj borcev NOV Slovenije. Pokažite ga prijateljem in znancem.

Občanovi zapiski

bil več naenkrat sposoben voditi tovarno. Predlagal je tudi — zgolj zaradi tega, da bi izvedel za vzroke nezaupnice — referendum celotnega kolektiva, kar je upravni odbor tudi sprejel.

Referendum so izvedli in več kot dve tretjini celotnega kolektiva mu je izreklo popolno zaupnico!

Kaj je bilo torej na stvari? Nekateri člani kolektiva so kajpada videli v reelekciji dokaj plodna tla za lasten razvoj. Zato so tudi ukrepali in dosegli, formalno seveda, da bi direktorja, ki že osemnajst let vodi tovarno, odstavili, dasiravno so mu prav ti isti ljudje poprej, ko jih je spraševali, ali naj še nadalje kandidira, vsesplošno priporočili!

Zdaj, ko je referendum, proti pričakovanju tistih, ki so mu »zagale« vejo, uspel tako, da je direktor dobil zaupčenje, pa govore in skušajo doseči, da je bil referendum popolnoma nezakonit.

Ne bi se spuščali v pravniško razglabljanje, ali je imel upravni odbor pravico razpisati referendum ali ne, dejstvo je razpoloženje kolektiva, ki ga je pač, po našem mnenju, treba v prvi vrsti spoštovati. In kolikor vemo, reelekcija ne želi le menjave, direktorjev zaradi menjave, ker bi bil to le suh formalizem in praktičnem, pač pa ima namen doseči najboljše učinke!

Če v zvezi z direktorji vse prevečkrat nimamo niti dobre besede zanje, vendarle ni vse tako, kot mnogi mislijo. Vse tudi ne gre metati v isti koš. Konec koncev pa je najbolj zanimivo in zaskrbljujoče dejstvo, da se volja in želje delovnega kolektiva ne spoštujejo.

In naposled — če nekomu v tovarni ali pe drugje ni bil povšeči izid referenduma in mu skušajo zadržati odrekati zakonitost — to potem ni le nezaupnica direktorju, pač pa v prvi vrsti celotnemu delovnemu kolektivu. Ali je slednje dejstvo pravično?

IZTOK AUSEC

Napreči moramo vse sile, da pokažemo, kje sta poštenost in tovarištvo

V četrtek, 17. marca je bila na Vrhnikih ustanovna skupščina Zveze združenj borcev NOV občine Vrhnik, na kateri so se združila dosedanja občinska združenja borcev, invalidov ter rezervnih oficirjev in podoficirjev. Skupščina se je udeležilo 87 delegatov iz štirinajstih združenj iz vrhniške občine, ki so ob koncu skupščine izvolili 16-članski odbor in pet posebnih komisij.

Potem ko so predsedniki nekdanjih treh občinskih združenj prebrali poročila, se je razvila živahna razprava. Tu se je že pokazala težnja po skupnem delovanju, saj problemov, ki niso obravnavani ločeno po vrstah organizacij (ZZB, ZVVI in ZROP), temveč kar pomešano.

Že takoj na začetku razprave je bilo čuti, kaj vrhniške borce, invalide in rezervne oficirje in podoficirje najbolj žuli. Debate so se vrtele zgolj okrog stanovanjskega vprašanja in priznanja posebne delovne dobe, torej okrog materialno-ekonomskih vprašanj bivših udeležencev NOB. Le nekaj govornikov je načelo vprašanja moralne odgovornosti borcev.

Udeleženci so mnogo vpraševali, kakšne bodo letos možnosti pri gradnji stanovanj za udeležence NOB ter najemanju kreditov za popravilo stanovanjskih poslopj. Na vsa vprašanja je izčrpan odgovoril tovariš Jože Merlak, delegat ZZB NOV Slovenije. Letos bo stanovanjska gradnja za borce nekoliko zastala, vendar si mo-

ramo prizadevati, da bo zastoja čimmanj čutili. Na skupščini so sklenili pozvati vsa vrhniška podjetja, naj svojim uslužbencem — borcem — pred upokojitvijo rešijo stanovanjsko vprašanje.

Več pritožb je bilo tudi na račun postopka za priznanje posebne delovne dobe. Neki tovariš je omenil, da nekateri čakajo tudi štiri mesece in več, pa ne dobijo odgovora na svoje vloge. Vedeti moramo, da je izvedba postopka po dvestih letih zelo težavna. Priče na zaslišanju ne prihajajo, se medlo spominjajo in podobno. Republiška komisija za priznanje dvojne delovne dobe mora rešiti še okrog 12 tisoč vlog. Zato je razumljivo, da postopek traja tudi po več mesecev. Nadalje je točna ugotovitev, da so tisti, ki so imeli namen uveljavljati pravice iz priznanja dvojne delovne dobe, to že storili. Opažamo pa, da je med borci tudi nekaj takih tovarišev, ki so čakali na 20 let pozabe in šele zdaj uveljavljajo posebno delovno dobo.

O moralnih činiteljih borcev je zelo tehtno spregovoril gost na skupščini, sekretar občinskega komiteja ZK tovariš Tone Košir. Ugotovil je, da so materialni problemi borcev in drugih udeležencev NOB prerasli politične, kar pa ni v skladu s težnjami mladih, ki hote ali ne hote pričakujejo več družbene vzgoje. Preveč zaostajamo za potrebami in nalogami sedanosti. Mnogi tovariši dandanes obravnavajo stvari, kot da bi bilo še vedno leto 1945. Ne smemo misliti, da smo že vse opravili ter da nam je sedaj edina skrb zahtevati od družbe materialne dobrine. Naša dejavnost tudi ne sme biti usmerjena k polpretekli zgodovini, spomenikom in muzejem. Še najhujše od vsega pa so izmaliceni odnosi med bivšimi udeleženci NOB. Nevoščljivost in osebna nesoglasja so vedno pogostejša. Zavedati se moramo, da sami vnašamo gnile kalie med lastne vrste. Kakšno mnenje si o nas ustvarja mladina? In še to: tu in tam se na tajnih kanalih sliši: »Pazi, da ne boš pokazal izkaznice ZB ali ZK, sicer ne boš dobil službe«. Napreči moramo vse sile, da pokažemo, kje sta poštenost in tovarištvo, brez katerih revolucija ne bi uspela.

Rafael Perhauz

Priprave na proslavo ob 25-letnici vstaje

V MAKEDONIJI: RAZSTAVA
»ZGODOVINSKI DOKUMENTI
1918—1966«

V okviru prireditve ob 25-letnici revolucije v Makedoniji bo tudi simpozij »Revolucionarne tradicije preteklosti, izražene v narodnoosvobodilni vojni«, kjer bodo osvetlili nekatere pogleds s stališča NOV makedonskega naroda v izvojevanju svoje neodvisnosti. Nadalje bo več književnih in likovnih festivalov na temo narodnoosvobodilne vojne. V Skopju pa bodo 4. julija odprli razstavo »Zgodovinski dokumenti 1918—1966«. Natisnili bodo še Zbornik spominov in dokumentov II. makedonske brigade in več monografij o makedonskih narodnih herojih.

Beograda», ki bo izšla v nekaj zvezkih, bo obsegala življenjske podatke in gradivo o delovanju pomembnih aktivistov KPJ in SKOJ v zasedenem Beogradu.

Prav tako bo Zgodovinski arhiv v Beogradu letos izdal prvo popolno dokumentarno monografijo o taborišču v Banji (od 1941. do 1944. leta), katere vsebina bo pretresljiva in izvirna »kronika smrti« več deset tisoč ljudi, in zgodovina enega izmed najstrahotnejših uničevalnih nacističnih taborišč v tem delu Evrope.

Razen omenjenih publikacij bo Zgodovinski arhiv v svojem posebnem glasilu objavil še številne spomine in dokumente, ki so v tesni povezanosti z narodnoosvobodilnim gibanjem v Beogradu.

V BIHAČU: »LETO 1942 IN
NASTAJANJE AVNOJ«

Konec septembra in v začetku meseca oktobra bo v Bihaču znanstveni sestanek pod naslovom: »Leto 1942 in nastajanje AVNOJ«. Poglavitna tema tega znanstvenega sestanka bo torej razpravljanje o uspešni organizaciji in vodenju vstaje proti okupatorju v letih 1941 in 1942, kar je pripeljalo v leto 1942 do pomembnih zmag partizanskih enot in do pomembnih dogodkov. Eden izmed teh dogodkov je tudi ustanovitev AVNOJ 26., 27. in 28. novembra 1942 in ustanovitev izvršnega odbora AVNOJ, nadalje I. konferenca AFŽ v Bosanskem Petrovcu in tudi I. kongres USAOJ 27. in 28. decembra 1942 v Bihaču. Temu sestanku bodo prisostvovali predstavniki Inštituta za proučevanje zgodovine delavskega gibanja iz Beograda, Spominskega muzeja I. zasedanja AVNOJ in predstavniki drugih jugoslovanskih znanstvenih institucij.

JANKO GAČNIK:

Na smrt obsojeni se je oglasil...

S prvim januarjem 1965, leta je začel veljati novi »Temeljni zakon o pokojništem zavarovanju«, ki govori tudi o ugodnostih za predvojne revolucionarje, v časopisju pa je bilo objavljenih več člankov glede ugodnosti za borce za našo severno mejo v I. 1918-19. In tako se je zglasil pri predsedniku Sekcij borcev za severno mejo v Mariboru VINKO PINTER iz Sel pri Pragerskem, bivši Maistrov borec. Letos, 2. avgusta, bo poteklo 47 let, ko je bil Vinko Pinter v Dravogradu od vojaškega prekega sodišča s še petimi tovariši obsojen na smrt z ustrelitvijo. Pinter je prinesel s seboj tudi sodno overovljen prepis te obsodbe. Glasi se tako (v izveščku):

»V imenu njegovega Veličanstva kralja: Preko vojno sodišče v Dravogradu je po glavni razpravi, ki se je vršila dne 2. avgusta 1919 pod predsedstvom majorja Milana Grebenca, pod vodstvom sudskega kapitana Gustava Dolinskega, v navzočnosti kad. aspiranta Lovra Miklavčiča, kakor perovodja poročnika Jankota Humreicha obtožitelja obtožencev (sledijo imena) in poročnika Franceta Horvata kakor branitelja, vsled proti (sledijo ista imena kot prej) radi hudodelstva pobune po paragrafu 159 s. v. k. z. z dne 2. avgusta 1919 opr. štev. 1004/19 potem, ko je bil stavljen predlog, da se obtožence v smislu obtožbe obsodi, razsodilo:

Franc PLANINC, rojen 18. 2. 1895 v Dokležalah, okr. Ptuj;

Ivan VAVPOTIČ, rojen 20. 12. 1897 v St. Petru, pristojen v Okoslavcu, okr. Ljutomer;

Štefan ZEMLJARIČ, rojen 20. 12. 1899 v Stojnici, okr. Ptuj;

Vincenc PEZDIR, rojen 2. 3. 1892 v Podzemlju, okr. Crnomelj;

Vincenc PINTER, rojen 4. 7. 1895 v Ponikvi-Orehova vas (pri Mariboru), nekaznovan, sedaj zaprizežen pešec 12. čete strojnih pušk, 45 pp;

Josip NERAT, rojen 1. 11. 1894 v Dobrovecih pri Mariboru, so krivi,

da so se skupno 22. julija 1919 v postojankah labudskega odreda pobunili proti voj. službi. Redu in proti vsiljam na ta način, da so prvi štirje oboroženi aretirali in razorožili svoje častnike, slednja dva pa na ta način, da je Pinter postavil pred častniškim poveljstvom strojnico, Nerat pa, da je nosil municijo strojnice ter s tem zakrivil hudodelstvo pobune po paragrafu 159 s. v. k. z. Kaznujejo se zato po paragrafu 101 in 144 v. k. pr. s smrtjo z ustreljenjem.

K razlogom, ki jih je preko sodišče navedlo, se še povrne-mo, poprej pa naj, zaradi lažjega razumevanja, spregovorijo Vinko PINTER sam. Ker bo za bralce prav gotovo zanimivo, kakšno pot je Pinter prehodil, najprej kot staroavstrijski cesarski vojak in nato kot Maistrov borec, bo začel Pinter s pripovedovanjem o svojih doživljajih od začetka prve svetovne vojne leta 1914, pa do smrtni obsodbe 1919. leta,

V AVSTRIJSKI CESARSKI
VOJAŠKI LESBZI

Od 1. 1914 sem bil izučen trgovski pomočnik. 15. 3. 1915 sem bil poklican k vojakom; kader 27. domobranskega polka je bil v Admontu na Zg. Stajerskem. S 16. maršbataljo sem moral na bojišče, najprej v Galicijo, tedaj nato že na soško fronto, najprej na Kalvarijo pri Gorici, pozneje na Doberdob, kjer sem bil v boju s Italijani ranjen. Zdravil so me v bolnišnicah v Sisku in Ljubljani, naker sem bil premeščen k mariborskemu domobranskemu polku in poslan na tirolsko fronto pri Asiagu. Zaradi prehlada sem bil poslan v bolnišnico, najprej v Begenz na Predarlskem, pozneje pa na Dunaj. Zaradi slabega zdravja so mi priznali C. Befund, kar pomeni lahko vojaško službo brez orožja. Poslali so me v taborišče za delavske čete v Lebring pri Grazu, potem pa v Trofaiach na Zg. Stajerskem, kjer sem kot bivši trgovski pomočnik opravljal neke vrste pisarniško službo pri tamkajšnjem vojaškem gradbenem vodstvu. V začetku oktobra 1. 1918 sem dobil dopust za 14 dni. Po dopustu v svoji domaći vasi mi je domači župan in državni poslanec Franc Pišek odsvetoval, da bi se vrnil na Zg. Stajersko in mi je povedal, da je že konec vsega in da smo dobili Slovenci svojo samostojnost. Ker pa sem drugi dan bil od vojaške komande brozjavno poklican, naj se vrnem, sem se odpeljal na vojaški telefon. Zaposlili so me pri vojaškem telefonu, kjer smo smeli odpirati tudi pismensko pošto. Med pošto je bilo tudi povelje vojaškega poveljstva, da naj se vse moštvo takoj odpusti iz vojaške službe, z denarjem za prehrano za pet dni. Se v isti noči sem obvestil vse poveljnike oddelkov in naslednji dan je že vojaštvo odšlo v razne kraje. Ne da se popisati, kakšno veselje je zavladalo, ko sem to sporočil svojim rojakom slovenskim vojakom. Ker je bilo še precej časa do odhoda z vlakom, smo se takoj po-

dali v gostilno pri Stelciu, kjer smo dali še pri vinu duška svojemu veselju. Neki Ljubljancan je izvekel trak v slovenskih narodnih barvah in takoj smo trak razrezali in pokrili s trobojnicnimi trakci roseto z imenom avstrijskega cesarja. To ni bilo prav, nekaterim prevročim domačinom-Nemcem. Kmalu smo se sprli in psovke so telele sem ter tja, tudi vindiše Hundee, nazaj pa nemčurji, svabi in drugo.

Ker je bilo nas Slovencev v gostilni več kot domačinov, smo previdni; kmalu je prišel čas za odhod vlaka proti naši domovini in tako smo se vsi srečni in veseli odpeljali proti jugu. Le na meji pri

sem ostal sam s strelivom. Primo-ran sem bil, da to javim v Maribor. Po dveh dneh je prišla posadka 15 mož s poročnikom Veselkom kot poveljnikom, četovodjema Jarhom in Salamunom in poddesetnikom Brezovskom. Čez 10 ali 12 dni pozneje smo se zopet pridružili Mal-gaj, ki je že napredoval v nadporočnika; na novo je prišel poročnik Zaklan. Zasedli smo Piberk na Koroskem, kjer so bili takoj namešeni slovenski uradniki in drugi. Ze čez nekaj nadaljnjih dni smo zasedli Velikovec. Tudi tu so takoj namestili nekaj slovenskih uradnikov. Nemški Volkswehr smo razorožili, poveljnika smo držali v hi-

Mariborski grad, kakršen je bil v času po prvi svetovni vojni

Leibnitzu so nam še delali težave, najbolj verjetno zaradi trakov v slovenskih barvah na čepcih. Vse vojaške stvari so nam pobrali, tudi opaske, ostalo nam ni ničesar drugega kot samo vojaška obleka: kapa, bluza, hlače in čevlji.

V SLOVENSKI VOJSKI GENERALA
MAISTRA

Na postaji v Orehovi vasi (pri Mariboru) me zagleda župan Franc Pišek, bil je v družbi dr. Korosca, ter me vpraša, kaj bom počel sedaj. Ker mi domače razmere niso bile prav dobro znane, sem skomignil rameni in odgovoril: to bom šele videl... 1. novembra 1918 me Pišek na pokopališču vpraša, če se ne bi v Mariboru zglasil v Meljski vojašnici, kjer zbira Maister vojake, saj bi prejel dnevno pet kron in še prehrano. Tako sem se v prihodnjih dneh javil v Meljski vojašnici v Mariboru; v pisarni je bilo več oficirjev, vendar nobenega nisem poznal. Napotili so me v takratno barako pri Francem milnu na Meljskem hribu. V baraki so bili še trije ali štirje vojaki. Kolikor se spominjam, je bil med njimi enoletnik prostovoljec Boc in neki Toplak. Okrog pete ure proti večeru pride poročnik Kavčič, ime mi

nem priporu. Malgaj in Veselko sta mi poverila nadzorstvo nad njim. Ime mu je bilo Sisl. Obenem sem bil poveljnik straž s strojnico na mitnici proti Celovcu. Dobili smo pojačanje 400 srbskih vojakov, bivših ujetnikov stare Avstrije. Zasedli so Grabstajn pri Celovcu, stanovali so na kolodvoru in v šoli. Neke noči so jih nemški volkswehrovi ujeli, vse v spanju, ker niso bili zavarovani s stražami. S tem so dobili Nemci pogum in njihove pri-jaznosti do Slovencev je bilo konec. Kakor sem zvedel od ujetega nemškega poročnika Sisle, Korosci niso hoteli priti pod Srbe. Nekega dne so nas nemški vojski napadli. Čeprav so bili v premoči, smo jih odbili, jaz sem streljal s strojnico.

SPET V MARIBORU

Dne 6. januarja 1919 je nas 16 vojakov odpeljal poročnik Veselko na odhiti v Maribor. Imenoval nas je Koroska legija. Nastanili so nas v Dravski vojašnici. 27. januarja mi je moj brat z doma prinesel čevlje, pa mi pravi, naj pridem v gostilno v Stolni ulici, tam da me čaka moj oče. Objubil sem, da pridem. Ker pa me je na Koroski cesti napadlo nekaj študentov, ki so mi pred nosi tlačili zastavice v nemških barvah, se vrnem v vojašnico. Tu sem sre-

Priznavalnine v Krškem

V krški občini živi 1300 članov ZB NOV. Evidentiranih pa je 404 invalidskih upravičencev. Lani jih je 110 prejelo invalidskih dodatek, 32 pa ortopedski dodatek. Posebno skrb so posvetili borcem, potrebnim denarne pomoči. Zato jih sedaj 71 prejema občinsko priznavalnino, 32 pa jih je prejelo enkratno priznavalnino. Popolno zdravstveno zaščito pa uživa v sklopu občinske priznavalnine 43 borcev. Doslej je v krški občini uveljavilo zvezni dodatek 11 borcev, republiški dodatek pa 27 borcev.

D. K.

LEPO OBLEČEN — ZADOVOLJEN — KDOR OBISKUJE

PRODAJNI SERVIS

LJUBLJANA - MARIBOR

ti. Razdobje 21 let je že marsikaj zbrisalo iz spomina prekomorcev, zato je skrajni čas, da se zberejo podatki o delovanju teh tovarišev, pri čemer naj sodeluje vsak bivši prekomorski letalec. Zelo hvalje vredno je ocenjeno delo tistih občinskih odborov ZB, ki so se potrudili in dostavili izpolnjene vprašalne liste za letalce. Vendar je še več kot polovica letalcev ostala neanketirana. Pozivajo vse prekomorske letalce, ki še niso izpolnili vprašalne liste, da jo s torej priložijo svojim občinskim odborom ZB ali pa da pišejo naravnost na OOOB Piran, ki jim bo postal vprašalni list v izpolnitev. Odbor za prekomorske letalce naproša vse soudeležence v letal-

PUBLIKACIJE O BOJIH,
ODPORU IN ZRTVAH
V BEGRADU LETA 1941

Zgodovinski arhiv Beograda bo 25-letnico narodnoosvobodilne in revolucionarne borbe narodov Jugoslavije proslavil z nekaj publikacijami, v katerih bodo natisnjeni v glavnem doslej še neobjavljeni dokumenti o oboroženem boju, odporu in o žrtvah v Beogradu v letu 1941.

Publikacija »Liki delavskega in narodnoosvobodilnega gibanja

(NADALJEVANJE PRIHODNJIČ)

SODOBNA OBRAMBNA VZGOJA IN LJUDSKA ZAŠČITA

Ptice so nevarne letalom

Ni redek primer, da v zraku trešita letalo in ptica. Čeprav je ptica majhna, je udar tako močan, da lahko pride do poškodbe letala. To pa še ni vse. Huje je, če reakcijsko letalo »vsrka« vase eno ali več ptic, ali pa če se ptica zaleti v prozorni del pilotske kabine.

V zadnjih letih je čedalje več nesreč te vrste. Vzroke za to je treba iskati ne le v večjem številu letal, temveč tudi v njihovi večji hitrosti. Čim hitrejšje je namreč letalo, tem nevarnejše utegne biti tako trčenje. Znan je podatek, da je v šestnajstih letih britanska letalska družba BEA imela 118 karambolov s pticami, britansko vojno letalstvo pa je zabeležilo celo 738 takšnih primerov, to pa

PRED TEDNOM DNI SMO PISALI O ORJAŠKIH ELEKTRIČNIH TOPOVIH, KI SO JIH BILI NEMCI NAMERAVALI KONSTRUIRATI V ZADNJI SVETOVNI VOJNI. RAZEN TEH PA SO NACISTI IMELI TEDAJ V NACRTIH ŠE DRUGE VRSTE GIGANTSKIH TOPOV, S KATERIMI SO MISLILI OBSTRELJEVATI LONDON.

Top s 150 metrov dolgo cevjo

»Njihova mesta bomo zdravili z zemljo,« je izjavil Hitler, nacistično letalstvo pa si je na vso moč prizadevalo, da uresniči njegovo grožnjo in je bombardiralo London in druga mesta. Sledove njihovega delovanja je videti še sedaj.

Kmalu pa so se tudi britan-

ska letala pokazala nad Nemčijo. Do prvega napada na Berlin je prišlo v noči 25./26. avgusta 1940, mesec dni kasneje pa ga je ponovno bombardiralo sto britanskih letal.

To pa je bil šele začetek, kajti v maju 1942. leta se je zračnega napada na Köln udele-

žilo že več kot 1000 zavezniških bombnikov.

Ko je Hitler ugotovil, da britanskih mest ne bo moč uničiti z letalstvom, mu je prišlo na misel, da bi to storil z »V« terističnim orožjem. Šlo je za letala-projektile »V-1« in rakete »V-2«. Zavezniki pa so kmalu

nato močno poškodovali raketno oporišče v Peenemündu in zato je Hitler ukazal, naj se njegovi ljudje lotijo uresničitve tretjega načrta, ki ga poznamo pod imenom »Stonoga«.

»STONOGA«

Nemški inženir August Zonders je konstruiral top s 130 do 150 metrov dolgo cevjo, ki bi ob straneh imela več celic z dodatnimi polnitvami. Te bi vžigali drugo za drugo in tako povečevali hitrost granate. Izumitelj je menil, da bo njegov top nesel kakih 160 kilometrov daleč, kar bo povsem zadostovalo tudi za obstreljevanje Londona.

Ceprav je Zonders bil na področju balistike amater, je Hitler imel njegov načrt za epohalnega in je konec avgusta 1943 ukazal, naj začne na francoski obali, 152 kilometrov od Londona, graditi položaj za ta top. Dejansko je šlo za dve skupini topov, v vsaki po 25 cevi. Dela bi bilo treba končati v enem letu, tako da bi od poletja 1944 dalje lahko vsakih šest sekund izstrelili proti Londonu po eno granato.

Pri teh delih so zaposlili kakih 5000 strokovnih delavcev in 430 rudarjev. Ti so kakih trideset metrov pod zemljo izvrtali skladišča za municijo in prostore za posadko, osemdeset metrov niže pa so bile celice, v katerih bi granate vlagali v cevi.

Cevi teh topov so ležale v posebnih betonskih galerijah s pet metrov debelimi železobetonskimi stropi. Ustja cevi so zapirali z debelimi jeklenimi pokrovi, da bi jih obvarovali pred eksplozijami celo najtežjih bomb. Granate teh 150 mm topov so bile dolge dva metra in pol, težke pa po 140 kg.

NEUSPEŠNA GENERALKA

Ceprav so si Nemci prizadevali, da za to zadevo ne bi nihče zvedel, je angleška obveščevalna služba le nekaj odkrila in tako so novembra 1943 ameriški bombniki napadli tudi ta del obale. Bržkone so pri tem dosegli nekaj uspeha, kajti Nemci so tedaj sklenili, da se bodo omejili le na polovico prvotno predvidenega programa.

Prve poskuse so opravili že oktobra 1943, vendar brez kakšnega posebnega uspeha. Izstrelki je bil za tretjino počasnejši, kot so računali. Letel je le 1100 m na sekundo. Do odločilnega poskusnega streljanja pa je prišlo 22. marca 1944. Takrat so ugotovili, da se krilca — vsaka granata je imela štiri krilca, da bi v zraku bila stabilnejša — ne odpirajo enakomerno, zaradi česar granate niso letele naravnost. Posledica tega je bila, da

so morali vreči med staro železo 20.000 že izdelanih granat.

Nekateri strokovnjaki so menili, da nima nobenega smisla več nadaljevati poskuse. Teh mnenj pa si ni nihče upal sporočiti Hitlerju, ki se mu je top zdel izvrsten. Zato s poskusi niso prenehali in so pri tem dosegli, da so granate letele kakih 90 kilometrov daleč. Po nekaj tednih trdega dela so oborožitvenega ministra Speera obvestili, da bodo najkasneje do srede julija povečali doseg teh topov na 160 kilometrov.

Šestega junija 1944 pa je prišlo do izkrcanja zavezniških sil v Normandiji.

SMRT KENNEDYJEVEGA BRATA

Za zaveznike je bil skrivnostni bunker velika uganka in so ga še nadalje napadali, to tembolj, ker so nekaj dni po izkrcanju začeli po Londonu padati izstrelki »V-1«. Iz zračnih posnetkov je bilo videti, da je bunker zavarovan z debelo betonsko ploščo. Zato so sklenili, da ga bo treba bombardirati z najmočnejšimi sredstvi.

Dvanajstega avgusta so zavezniki poslali proti francoski obali bombnik »liberator«, ki je namesto bomb nosil s seboj 380 zabojev razstreliva, težkih kakih deset ton. Njegova posadka ni imela deset mož kot sicer, temveč le dva. Eden od teh dveh je bil tudi poročnik Kennedy. Njuna naloga je bila, da priletita do obale in izskočita iz letala, ki naj bi ga nato prek radia usmerila naravnost na bunker, da bi se tam razletelo s svojim tovorom vréd.

Ob 18.20, ko je »liberator« skupno z lovci, ki so ga spremljali, priletel na francosko stran, ga je strahovita eksplozija raznesla na drobne koščke, hkrati s tem pa tudi oba ameriška pilota. Še sedaj ne vedo, kako je moglo priti do te nesreče. Nekateri menijo, da je bila sabotaža.

Kasneje so nad nemški bunker pošiljali letala z najtežjimi bombami. Ob tej priložnosti so prvič uporabili tudi novo petonsko bombo. Šestega julija je nemški državni svet za znanstvene raziskave dobil sporočilo, da je njihov bunker spritno neprestanih bombardiranj onesposobljen, dober mesec kasneje, konec avgusta, pa je bil že v zavezniških rokah.

Po končani vojni, 9. maja 1945, so britanski minirji pogrnali v zrak vrhnje naprave, pet dni kasneje pa so položili še 25 ton trotila na obe strani vhoda železniškega predora, ki pelje v notranjost hriba. Eksplozija je sicer porušila vhod, in pa mogla uničiti labirinta v notranjosti.

Vojaške zanimivosti

celo v štirih letih. Pri tem je prišlo na 153 letalih do hujših poškodb.

Sodobna letala imajo zato upogljive vetrobrane, ki odbijajo ptice, če se zaletijo vanje. Predpisi za projektiranje transportnih letal zahtevajo, da mora biti šipa pred pilotom dovolj močna in mora vzdržati udar 1,80 kg težke ptice celo v primeru, če letalo leti z največjo hitrostjo. Reakcijske motorje pa so zavarovali s posebnimi mrežami, ki preprečujejo, da bi motor vsrkaval pesek z vzletne steze. Te mreže pa le niso dovolj zanesljive, če pride do udara s pticami. Te bodo sicer obtičale na mreži, hkrati s tem pa bodo ovirale dostop zraka v motor. Zato bo motor slabše deloval. Ugotovili so, da so v tem oziru najzanesljivejša letala, ki imajo motor za krili (na primer »Caravelle«). Trdijo, da je pri teh letalih doslej samo en pišč padel v motor.

Na mnogih letališčih razganjajo ptice z različnimi sredstvi (ultra-zvokom, sirenam, strašili, svetlinami raketa itd.). Najboljše rezultate so dale zaporedne eksplozije; to pa, žal, vznemirja ljudi, ki stanujejo v bližini letališča. Tudi z radarji so že poskušali, vendar je to predraga zadeva. V zadnjem času prek zvočnikov, vgrajenih v avtomobile, oponašajo krike in vreščanje ptic. Težava pa je v tem, ker ima vsaka ptičja vrsta drugačne glasove.

Koliko brigad je imela Hercegovina?

Za časa narodnoosvobodilnega boja so v Hercegovini ustanovili pet brigad, izmed katerih je 10. hercegovska brigada postala proletarska. Razen teh so delovale še štiri druge hercegovske brigade (enajsta, dvanajsta, trinajsta in štirinajsta). Prvi dve brigadi so ustanovili konec 1943. leta, 13. hercegovsko brigado poleti 1944. leta, 14. hercegovsko mladinsko brigado pa septembra istega leta. V vsaki brigadi je bilo ob ustanovitvi približno po 500 borcev.

Kaj je horda?

V prvotnem pomenu besede je Horda mongolsko pleme, v širšem pomenu pa tudi vojska ali vojaško taborišče. Pod nazivom Zlata horda poznamo državno tvorbo, ki jo je ustanovil Džingiskanov vnuk Batu med Kavkazom, srednjo Volgo, Sibirijo, Kaspijskim morjem in Aralskim jezerom.

V slabem pomenu pa besedo uporabljamo za neredne azijske vojske, v novejšem času pa tudi za redne osvajaalne enote, ki se na okupiranem ozemlju silno ponašajo.

Fotografija z uprašajem

Bralce prosimo za podatke k današnji fotografiji, ki je bržkone nastala na jesen 1941 ali 1942 neke na Gorenjskem. Dva talca na sliki sta že padla, dva še čakata na smrtni strel. Fotografijo je moral posneti eden od nemških krvnikov. Bralce prosimo, če si še posebno pazljivo ogledajo enonadstropno hišo v ozadju; levo in desno od nje se razširjajo koruzna polja. Na travniku s koli za streljanje je še nepokošena otava. Pretresljiva slika je to in marsikaj nam pove. Ne moremo razumeti tistih, ki zdaj hlapčujejo Nemcem; na žalost so med njimi tudi bivši borci.

MORILCA NISTA NALETELA NA PRAVEGA ČLOVEKA

Grožnja z nožem ga ni prestrašila

Bilo je približno ob treh ponoči. V neki obmejni vasi so končali ples, fantje in dekleta pa so se začeli razhajati na svoje domove. Eden izmed njih, suhljat fant, je krenil naravnost proti meji...

Ko je bil že precej daleč od vasi, sta iz teme nenadoma skočila predenj dva moška:

»Stoj! Kvišku roke!« je zašlešal tiho povelje, hkrati pa mu je eden od dvojice nameril pištolo v prsi, medtem, ko se je v rokah drugega zabliškal velik nož...

»Molči! Če zineš le besedo, te bova zaklala kot zajca!« sta mu zagrozila. »Po najkrajši poti naju pelji do meje... Dobro si zapomni: po najkrajši poti! V nasprotnem primeru te bova na koščke razrezala. Si razumel?«

»Da, povsem mi je jasno,« je odgovoril fant, ki je še vedno imel roke dvignjene nad glavo.

Nato se je počasi obrnil. Za njim sta krenila begunca, pištola in nož pa sta bila zadostno jamstvo, da mislita resno. Če je fant stopil hitreje, sta ga že

opozarjala: »Počasneje! Počasneje, sicer se boš preselil med pokojnike!«

Hodili so zelo previdno in je le tu ali tam počila kaka suha vejica pod njihovimi nogami. Nenadoma je skozi noč odjeknilo ostro povelje:

»Stoj!«

Ko da bi zrasla iz tal, sta se pred skupino z brzostrelkama v rokah znašla graničarja Milutin Bijelić in Anton Dulec.

»Kvišku roke!« za zavela. »Odvrzite orožje!«

Begunca sta bila tako presenečena, da se nista poskušala upirati.

»Kaj? Tu ste tudi vi, tovariš komandir?« je začudeno vzkliknil graničar Bijelić, ko si je nekoliko natančneje ogledoval enega izmed ujetnikov. »Kaj se je pripetilo? Zakaj ste v civilni obleki?«

Fant, pravzaprav komandir obmejne stražarnice in vodnik 1. razreda Vidosav Pupavac, se je nasmehnil:

»Najprej zvežita onadva, na-

to pa bom vama vse povedal...«

Moška, ki sta naletela prav na komandirja, sta bila morilca. Ušla sta iz zapora in hotela priti čez mejo. Na svojo nesrečo sta se srečala z vodnikom Pupavcem, ki ju je pripeljal naravnost — pred obmejno zasedo...

MIODRAG CVIJOVIĆ

CESTNO PODJETJE V DOMŽALAH

VZDRŽUJE IN MODERNIZIRA CESTE
NA SVOJEM OBMOČJU —
ASFALTNA PREVLEKA CESTIŠČ

Ne vem sicer, kakšni so bili Dušanovi ljudskošolski učitelji in tudi ne profesorji na gimnaziji, toda večina profesor-skega zbora mu prav gotovo ni bila nenaklonjena, sicer ga leta 1931 ne bi izključili iz gimnazije le za tekoče šolsko leto zaradi revolucionarnega delovanja, temveč bi ga izključili za vselej iz vseh gimnazij v državi, kot je bila to praksa skoraj po vsej Sloveniji in Jugoslaviji. Ko se je ob začetku novega šolskega leta zopet vrnil v gimnazijo, je bil še bolj odločen revolucionar, toda kakšnih večjih težav ni imel vse do mature, pač pa so ga kot visokošolska aretirali v času novoletnih počitnic 1933/34 in ga obsojili na šest mesecev, ki jih je odsedel v ljubljanskih zaporih.

V tem času je imel tudi učitelja, ki je že prej posredoval marksistično znanost celi vrsti ptujskih in slovenjgoriških

komunistov. To je bil dr. Jože Potrč.

Pri zbiranju gradiva za dr. Potrčeva zbrana dela sem dobil v roke tudi dve pismi, ki dokazujeta, kako lepi odnosi so bili med Jožetom in Dušanom, čeprav so bile starostne razlike precejšnje. Dušan se je ta-

kole spomnil svojega učitelja marksizma ob njegovi šestdesetletnici:

Beograd, 30. 3. 1963

Dragi Jože!

Presenetilo me je sporočilo o Tvojem jubileju. Človek se tako odvdaji šteti leta. Nenedoma pa opaziš, da si se približal spoštovanja vredni obletnici.

Mnogi Ti lahko zavidaajo na

Tvoji življenjski poti. Vsa je bila od rane mladosti posvečena visokemu idealu.

Tudi v mojem življenju si odigral odločilno vlogo. V času, ko se je v meni formirala osebnost, si mi služil za zgled značaja in plemenitosti. Dal si mi tudi tedaj del svojih bogatih

izkušenj, ki so predstavljala moja prva znanja.

Hvala Ti za to ob tej priliki. In na mnoga leta!

Dušan

In odgovor:

Dragi Dušan!

Prav prisrčna hvala za res ljubeznive čestitke. Tudi Ti si mi ob tej priložnosti osvežil ti-sta prijateljska čustva, ki so vedno živela v meni, čeprav

smo se tako redko videli. V Ljutomeru sem leta 1935 že zaslužil v Tebi hrabrega borca, kar se je tako lepo uresničilo. V izredno lepem in trajnem spominu mi je tvoj obisk takoj po vojni v Janežovcih, ko sem jaz še bil — po boleznih — v depresiji.

Lepa Ti hvala in prisrčne pozdrave Tebi in tovarišici!

Jože

Dušan Kveder je bil 1. septembra 1935 med tistimi, ki so se v Ljutomeru zavestno postavili pred puškine cevi, zahtevajoč narodne in socialne pravice za slovensko ljudstvo, zato je njegov sobojevnik Jože že takrat zaslužil v njem hrabrega borca, ki je že dve leti

pozneje odšel med španske prostovoljce, kjer je kot discipliniran in hraber borec hitro napredoval. Že kmalu v začetku so ga kot borca mitraljezca pohvalili pred četo. V boju s španskimi fašisti je bil dvakrat ranjen. Komaj 23-letni Dušan je pokazal

mного uspeha tudi pri političnem delu, zato so ga imenovali za komisarja čete, potem pa za pomočnika komisarja bataljona v stopnji kapetana.

Niž manj ni Dušan potrdil Potrčevih slutenj v NOV, kjer je že leta 1944 zavzel v Sloveniji najvišji komandni položaj.

Pred pol leta, ko še nismo vedeli za Dušanovo zavrtno bolezen, sem govoril o njem s

Francetom Šušteršičem, urednikom TV 15. Šušteršič mi je omenil, kako njegovi znanci, slovenski izseljenci v Combellu pri St. Etienneu — še danes navdušeno govore o Dušanu Kvedru. Dušan je namreč večkrat potoval v izseljenska središča in tam organiziral partijske celice in sindikalne podružnice, tako je prišel tudi med naše izseljence v Combellu pri St. Etienneu, toda tu so ga orožniki aretirali. Rudarji so množično protestirali in zagrozili s stavko, tako da so Dušana morali izpustiti. Tako pobudo slovenskih rudarjev-izseljencev so solidarno podprli poljski in francoski rudarji. Tudi te ljudi in toliko drugih, s katerimi se je Dušan skupno bojeval proti izkoriščanju in zatiranju na tujih tleh, bo pretresla vest o njegovi smrti, kot je pretresla nas.

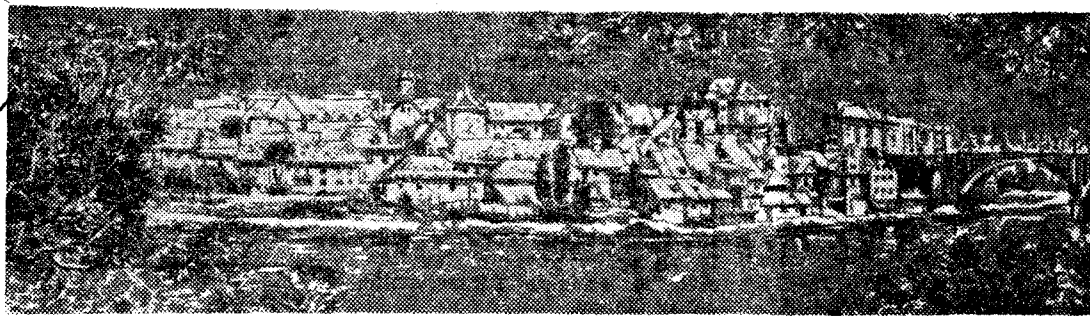
Ivan Kreft

SESTANEK BORCEV ZA SEVERNO MEJO

KDO JE OSVOBODIL MARIBOR...

V zadnjem času je prišlo do polemike, komu naj pripada zaslug, da je bil Maribor leta 1918 osvobojen. Jožko Slobodnik, upokojeni podpolkovnik in borec za severno mejo v »Zgodovinskem časopisu« in v »Mojih spominih« navaja, da je takrat on v Mariboru prvi ustanovil oblast, general Rudolf Maister pa da je prišel šele naslednji dan in samo prevzel poveljstvo. Pri tem Jožko Slobodnik ne odreja zaslug omenjenemu generalu, vendar pa trdi, da je on bil prvi, ki je začel s tem dejanjem. Zaradi tega so borci za severno mejo v Mariboru sklicali sestanek (udeležilo se ga je okrog 160 ljudi), povabili Jožka Slobodnika, delegate, prav tako borce za severno mejo, iz Celja in Ljubljane, med njimi tudi dr. Maksa Snuderla in se o tem odkrito pogovorili.

Jože Malenšek, takratni oficir in neposreden očividec, je s pomočjo svojega dnevnika iz tistih dni predaval o prevratnih dneh Maribora leta 1918. Za njim je povzel besedo Jožko Slobodnik, ki je trdil, da se dogodki v tistem času niso tako odigrali, kot jih je opisal njegov

predgovornik. Jožko Slobodnik je najprej trdil, da je bil v Mariboru izvršen prevrat v noči 31. oktobra, ne pa 1. novembra 1918. Do nesoglasij je prišlo tudi glede števila topničarjev, ki naj bi pomagali Jožku Slobodniku pri revoluciji v topniški kasarni, kakor glede kraja samega. V tej zvezi so opozorili, da Jožko Slobodnik najprej govori o 70, potem 140, v svojem zadnjem pismu, naslovljenem na Medobčinski odbor ZB Maribor za severno mejo, pa že o 150 topničarjih. V tem pismu prav tako omenja, da se je prevrat izvršil v Narodnem domu (sedaj dom JLA), poprej pa da v topniški kasarni.

Prisotni se tudi niso strinjali z njegovo trditvijo, da je bilo takrat na desnem delu Maribora več tisoč do zob oboroženih pripadnikov avstrijske vojske in da jih je on razpusil ter da že 1. novembra 1918 v Mariboru ni bilo niti enega vojaka in oficirja več.

Na sestanku so izrecno potrdili, da to, kar trdi Jožko Slobodnik, ni res. Prevrat da se je odigral 1. novembra pod vodstvom Rudolfa Maistra in da je bil Jožko Slobodnik še do 10. novembra 1918 računski podoficir, zaposlen v skladišču. Pozneje pa je bil imenovan za artilerijskega poročnika. Nastopilo je več

kot dvajset ljudi, ki so imeli takrat različne vojaške funkcije in bili kakorkoli soudeleženi pri teh dogodkih, a se nekateri Jožka Slobodnika sploh ne spominjajo, drugi pa, ki so bili z njim skupaj, so povedali, da temu ni tako, kot navaja Jožko Slobodnik. Poleg tega je več borcev za severno mejo prečitalo pismene izjave, kjer podrobno opisujejo stanje v tistih časih. V tej razpravi, ki je bila podobna soočenju, je sodeloval tudi Lojze Ude, znanstveni svetovalec ljubljanske univerze in borec za severno mejo. Le-ta je Jožku Slobodniku predložil, da so si njegova prejšnja in poznejša pisanja o osvoboditvi Maribora 1918 v medsebojnem nasprotju. Svoje dokazovanje je med drugim dopolnil s citiranjem nekaterih pism, ki jih je Jožko Slobodnik pisal generalu Rudolfu Maistru. Končno so prisotni opozorili, da ima Jožko Slobodnik pri osvoboditvi Maribora določene zasluge, saj je bil važen člen v tej verigi, da je bil pri svojem delu marljiv, iznajdljiv, sicer ga general Maister ne bi bil pozneje predlagal za artilerijskega poročnika. Kljub takemu stališču prisotnih je Jožko Slobodnik vztrajal pri svojem.

Končno so se poudarili, da ni bil namen tega sestanka, da bi se borci za severno mejo med seboj prepirali, kdo ima večje zasluge pri osvoboditvi Maribora 1918, ampak da pridejo resnici do dna.

D. Miklavc

Popravek

V našem listu št. 9, ki je izšla 8. marca letos, je bila na strani 7 objavljena fotografija tovariša Karla Barage, komandirja 1. čete v jurišnem bataljonu 15. divizije. Pod sliko pa smo zapisali, da je bil to Ludvik Baraga, kar je napačno. Pomota je nastala zaradi tega, ker so njegovi soborci pozabili pravo ime padlega komandirja.

Posnemanja vreden primer

Kolektiv tovarne celuloze in papirja v Krškem je eden izmed redkih pri nas, ki je v celoti rešil vprašanje borcev NOV. Zasluga za to gre predvsem organom upravljanja, družbenopolitičnim organizacijam v tovarni in vodstvu podjetja. Le s

precejšnjo mero razumevanja je lahko tovarniški aktiv ZB uradno rešil svoje naloge. Komisija za skrb borcev NOV, ki bo v kratkem osnovana, torej ne bo imela težkega dela.

Več članov ZB je imelo nizke osebne dohodke. To so bili večinoma ljudje slabega zdravja in so zato zasedali lažja delovna mesta, ki pa so bila slabše plačana. Pred leti so ta pereč pro-

Borcem iz leta 1941 je priznano 58 točk na uro, ne oziroma na vrednost delovnega mesta, ki ga zasedajo. Vrednost točke pa je odvisna od skupnih uspehov v podjetju. Borcem 1942 — 51 točk, 1943 — 47 in 1944 do prvega polletja 43 točk, za II. polletje 39 točk.

Osebnih dohodkov borcev so se tako povišali za 35 do 42 odstotkov! Povprečni osebni dohodki zaposlenih pa so v januarju bili 87.000 starih dinarjev! Omeniti še moramo, da je borcem ta dohodek priznan z odločbami.

Trenutno pripravljajo v tovarni celuloze in papirja v Krškem tudi pravilnik o letnih dopustih. Le-ta predvideva povišanje dopusta borcem iz leta 1941 za 4 dni, 1942 za 3 dni, 1943 za 2 dni in 1944 za 1 dan. Kot pri borčevskem dodatku, tako tudi pri dopustih niso upoštevali borcev iz leta 1945, ker takih v tovarni ni!

Vsako leto tudi odobrijo zdravstveno šibkim borcem 7-dnevni plačani oddih na morju ali na Gorenjskem.

Vsi borci v tovarni imajo stanovanja. Pereč je le en primer, ki pa ga bodo v kratkem rešili. Šest članov ZB je zaprosilo za kredit za gradnjo stanovanjskih hiš. Zato je predlagano, naj bi v novi pravilnik o dodeljevanju kreditov za gradnjo hiš vnesli člen, ki bi zagotavljal prednost članom ZB.

Pravice borcev NOV v tovarni celuloze in papirja v Krškem niso samo mrtve črke na papirju, temveč zgornji dokaz posluha in razumevanja vseh v kolektivu. Aktiv ZB izkazuje svojo hvalažnost kolektivu z delavnostjo.

DRAGO KASTELIC

blem skušali reševati s premetstvom na drugo delo. To pa se ni obneslo. Zato je aktiv ZB v tovarni lani v jeseni pripravil izvirni in zanimiv predlog o borčevskem dodatku. Predlog je v kolektivu vzbudil pozornost in so ga tudi v celoti sprejeli. Tu dodatek prejema od 1. januarja letos kar 49 borcev od skupno 84, kolikor jih je v tovarni.

KREDITNA BANKA CELJE, PODRUŽNICA VELENJE

- HRANILNA SLUŽBA
- POTROŠNIŠKI KREDITI
- VARČEVALNA SLUŽBA
- ZA GRADNJO STANOVANJ

VSE INFORMACIJE DAJE PODRUŽNICA BREZPLAČNO.

Zvišanje vseh vrst dodatkov k invalidnini

V spremembah in dopolnitvah zakona o vojaških vojnih invalidih, ki so bile sprejete lani, je bilo sprejeto načelo avtomatičnega usklajevanja nekaterih inval. prejemkov. To usklajevanje se nanaša samo na dodatke za nego in tujo pomoč, na ortopedski dodatek, na invalidski dodatek in na posebni dodatek za šolanje otrok padlih borcev.

V smislu teh določil je zvezni sekretar za zdravstvo in socialno politiko izdal odlok o zvišanju navedenih dodatkov za 10 % od 1. januarja 1966 dalje.

V smislu tega odloka se zviša dodatek za tujo pomoč od sedanjih 33.800 na 37.180 starih, oziroma 371,80 novih dinarjev.

Ortopedski dodatek se zviša v I. skupini od 14.800 na 16.800 starih ali 162,80 novih dinarjev, v II. skupini od 11.100 na 12.210 starih ali 122,10 novih dinarjev, v III. skupini od 7.400 na 8.140 starih oziroma 81,40 novih dinarjev in v IV. skupini od sedanjih 3.700 na 4.070 starih dinarjev ali 40,70 novih dinarjev.

Posebni dodatek za šolanje otrok padlih borcev, ki je odvisen od skupnega osebnega dohodka od kmetijske dejavnosti in drugih rednih dohodkov upravičenca in ki zato ni enoten, se pri vseh njegovih prejemkih prav tako zviša za 10 %. Tisti otroci padlih, ki so prejeli najvišji znesek posebnega invalidskega dodatka v višini 32.400 starih dinarjev, bodo sedaj prejeli 32.400 starih oziroma 324 novih dinarjev.

Invalidski dodatek osebnih vojaških vojnih invalidov, ki se sami preživljajo, se zviša od sedanjih 29.600 na 32.600 starih oziroma 326 novih dinarjev.

Staršem padlih borcev, ki se sami preživljajo in ki so doslej prejeli poleg družinske invalidnine še polni invalidski dodatek 30.500 starih dinarjev, se leta zviša na 33.500 starih ali 335 novih dinarjev. Tistim staršem padlih borcev, ki se sicer sami

preživljajo, a imajo od kmetijskega dohodka nad 5.500 din na družinskega člana, se ta dodatek zviša od 11.900 na 13.100 starih oziroma 131 novih dinarjev.

Gre torej samo za 10-odstot-

no zvišanje dodatkov, sicer pa ni v sistemu invalidskega varstva nobenih razlik. Cenzusi ostanejo isti in isto ostane tudi ocenjevanje pravic do invalidskega dodatka in njegove višine.

BORCI, OBISKUJTE PREDSTAVE KINEMATOGRAFOV, KI OBJAVLJAJO PROGRAM V TV 15

● KINO »SVOBODA« ŽIRI

- 26.—27. 3. Proti Jamajki — francoski, ljubavni
- 30. 3. Nož v vodi — poljski, drama

● KINO »RADIO« JESENICE

- 24. 3. Črni orel — mehiški barvni
- 25. 3. Pred 300 leti — ruski barvni film
- 26.—27. 3. Cast upornika — ameriški cinemasc. film
- 28. 3. Skrivnosti orientala II. del — nemški film
- 29.—30. 3. Proces — francosko-ital.-nemški film

● KINO »PLAVŽ« JESENICE

- 24.—25. 3. Bolečina in upanje — poljski film
- 26.—27. 3. Proces — francosko-ital.-nemški film
- 28.—29. 3. Cast upornika — ameriški cinemasc. film
- 30. 3. Severno proti Aljaski — ameriški cinemasc. film

● KINO ŽIROVNICA

- 26. 3. Pirat — japonski barvni cinemasc. film
- 27. 3. Bolečina in upanje — poljski film
- 30. 3. Cast upornika — ameriški cinemasc. film

● KINO DOVJE-MOJSTRANA

- 24. 3. Pomiri se, draga — ameriški barvni cinem. film
- 26. 3. Bolečina in upanje — poljski film
- 27. 3. Pirat — japonski barvni cinemasc. film

Z OBČINSKE SKUPŠČINE ZZB V KRANJU

NI NAM VSEENO, ČE POSAMEZNIKI PLJUJEJO NA SOCIALISTIČNO MISEL

Delegati, ki so se zbrali v Kranju v soboto, 12. marca, so zastopali 4243 članov, razdeljenih v 31 krajevnih organizacij. Skupščine so se udeležili tudi zastopniki sosednjih občin ter član republiškega odbora ZZB tovariš Janez Japelj.

Skupščina ni razpravljala samo o socialnem položaju bivših borcev v današnjih časih, temveč je prišla na njej do izraza tudi družbeno-politična dejavnost članov ter vloge in pomen ZZB kot celote.

Bivšim borcem ni vseeno, če posamezniki skušajo izrabljati svobodo tiska in pljuvajo na našo skupno socialistično miselnost. Izkoriščanje nekakšne svobode se kaže tudi v primeru obsodbe pesnika Gajška, v pisanju okoli borcev za severno mejo itd.

V zadnjih dveh letih so reakcionarne sile okrepile boj proti vsemu naprednemu po svetu. Zaradi naše mladosti bi to lahko zbudilo odmev tudi pri nas. Vse prevečkrat proglašamo manifestacije stihije in anarhije za demokracijo. Kaže, da je treba nekatere že zdavnaj dognane, resnice, ki smo jih nekaj očistili s prelito krvjo, znova braniti.

Prav zato je potrebno poudariti, da naša generacija ne sme do svojega fizičnega odhoda iz družbenega življenja samo učiti drugih, kako bo jutri bolje. Idejno čista mora stopati naprej ob redni in pravočasni zamenjavi ljudi, ki pošteno rasejo iz nas in ob nas. To bo mogoče le tedaj, če bomo sami znotraj naše organizacije obsodili vse, kar nam ni v čast, na zunanaj pa enotno nastopali.

V zvezi s tem so na skupščini obsodili poskus, da bi bivše borce nekako omtvili s trditvijo, da tako ali tako dobivajo poseben dodatek. Pri tem prihajajo do izraza tudi take nepravilnosti, da naše borce, sposobne za kaj drugega, drže na nižjih delovnih mestih, češ saj dobivajo dodatek. Včasih se zgodi, da imajo bivše borce tudi za nezaželene, ker si upajo preveč povedati.

P. n.

Časopisno podjetje

DELO
LJUBLJANA

p. p. 29

Naročam dnevnik »DELO«, »TT«, »TOVARIS«, »NASI RAZGLEDI«, sobotno »DELO« z RIV priložo (naročeni časopis podčrtaj)

Pošiljati prične dne

na naslov

Primek in ime

ulica

Kraj

podpis

Zakonca Franciška in Anton Krašna sta 25. februarja slavila biserno poroko

Obisk pri biseroporočencih v Kranju

Dandanes, ko si znanstveniki prizadevajo podaljšati človeško življenje in razmišljajo celo o nesmrtnosti, šestdesetletnica življenja ni več posebno zanimiv jubilej, toda 60 let zakonskega življenja — biserna poroka — pomeni morda več kot kdaj poprej. Stari ljudje slavijo tak praznik s solzami v očeh, mladi pa se smeje vprašujejo, ali je kaj takega sploh mogoče; saj vendar stvari, kot so ljubezen, zvestoba da groba, v današnjem življenju nimajo več pravega mesta in cene.

V Kranju sta 25. februarja slavila biserno poroko zakonca Krašna iz Krašnovih ulice, ki je dobila ime po njunih sinovih, ki sta padla v partizanih. 82-letna Franciška in 83-letni Anton Krašna sta po vojni drugi biserni poroki par v Kranju. Čila in dobro razpoložena sta na dan biserne poroke odgovarjala na naša vprašanja. Vprašali smo ju, koliko naj bo star fant, ki se ženi?

Krašna se je za hip zresnil in pribil:

— 24 let! Najmanj 24 let; nikakor pa ne odobravam poroke pri 18. letih, kar danes ni redkost.

— Kaj mislite o ločitvah, ki so vse pogostejše?

— Takole, z mojo ženo veva, da ni nikoli tako jasno, da bi se ne moglo kdaj pa kdaj tudi pooblašiti, vendar razporeke odobravam le v skrajnem primeru. Če se mož in žena res ne skladata, bolje da gresta narazen.

— Ali ste zadovoljni z današnjo mladino?

— Rad imam tako, kakršna je. Ampak »maškare« v Ljubljani so ga letos polomile. Recimo, saj ljudje morajo biti veseli, toda ne na tak način. Tu že niso bile samo maškare... povod za vso to sramovanje vredno stvar pa so le dale. In potem se o tem pišemo in poročamo po radiu, tako da ves svet sliši, kaj so za pusta počeli v Ljubljani. To me je pa najbolj ujezilo.

— Dvaintrideset let ste bili rudar v Idriji, nakar ste bili zaposleni v Kranju, tako da imate 53 službenih let. Koliko pokojnine prejimate?

— 43.000 dinarjev. So ljudje, ki niso niti stari toliko, kolikor imam jaz službe, pa dobivajo po 40.000 dinarjev.

— Sedaj boste dobili 10.000 din več, oče, se je oglasil občinski funkcionar na nasprotnem koncu velike obložene mize. — Smo že vse storili, da bo...

Meni pa je rekel pozneje: — To so ga naši fantje precej polomili. Krašna je človek,

ki je med vojno pomagal raznim našim revolucionarjem; dva sinova sta mu padla v partizanih, pa za tisti čas ni imel priznane dvojne delovne dobe. Našel se je tudi odgovorni občinski fant, ki je rekel:

— Kaj bi jima dajali, stara sta in navajena skromnosti.

Krašna pa pravi:

— Človek bi kar spet šel v Idrijo, tam imajo upokojene nebesa. Tako so pred mnogimi leti dali ime tisti gostilni »Pod gradom«, ker je bila v rokah katoliške hranilnice in posojilnice

ter so vanjo zahajali duhovniki. Krašnova sta imela tudi hčerko, ki je pa umrla. Sedaj imata samo še vnuka, ki se mu je pred kratkim rodil sin.

— Zdaj bova živela še z večjim veseljem, pravita. Naš rod se bo le nadaljeval.

Sicer pa je Krašna nasmejan priznal:

— Moja edina bolezen je: bolj je, rajši jem. Najraje pa imam idrijske žlikrofe.

Zena Franciška pa je rekla:

— Dej, dej, no...

R. V.

Taborniki partizanskega odreda XI. SNOUB »Miloša Zidanška« o svojem delu

Na območju občine Maribor-Tabor že dalj časa uspešno deluje partizanski odred tabornikov XI. SNOUB »Miloša Zidanška« s 417 člani. Sestavljajo ga Borisova, Nestlova, Rajkova, Stanetova in Ivankina četa ter Harkova posadka. Na občnem zboru so ugotovili, da so lani izvedli več daljših in krajših pohodov ter srečanj, katerih namen ni bil samo čimvečja udeležba, ampak tudi v tem, da so taborniki partizanskega odreda XI. SNOUB »Miloša Zidanška« želeli s taborniki Jugoslavije okrepiti partizanske tradicije, poglobiti prijateljske stike in povečati kvaliteto taborniških veščin. Tako so se lani ob dnevu republike sestali na Ravni gori s taborniki iz Varaždina, Čakovca, Osijeka, Banovičev in Maribora ter na tem posvetovanju ustanovili »Bratsko zvezo taborniških odredov Jugoslavije«, ki naj bi povezovala in utrjevala prijateljstvo med vsemi taborniki naše domovine. 1. maja so v počastitev 20. obletnice osvoboditve organizirali večji pohod na Pohorje, v katerem so sodelovali taborniški odredi »Franceta Prešerna« iz Beograda, »Mijo Kerošević-Gu« iz Banovičev, »IX. oktonbr« iz Skopja, »Bratstvo in jedin-

stvo« iz Osijeka, »Rožnik« iz Ljubljane, »Gorski bobri« iz Celja, »Pohorski bataljon«, »Kroščena reka«, »Severnica«, občinske zveze tabornikov iz Varaždina, Čakovca in Duge Rese ter taborniki partizanskega odreda XI. SNOUB »Miloša Zidanška«. Torej domala taborniki iz vse Jugoslavije. Taborniki iz Bano-

vičev so ob pesmi Konjuh planine na vsaki strani spomenika Borisa Kidriča v Mariboru posadili bor, brezo, javor in jelko. ki so jih prinesli izpod teh planin in katera drevesa ta pesem opeva, ostali taborniki pa so po-

Dovolj strokovnega gradiva

Združenje ROP Store šteje 120 članov. Pri uspešnem delu v minulem delovnem letu ga je vodil zelo prizadevni odbor pod predsedstvom Adolfa Milčaja. Na nedavni skupščini so člani ugotovili, da je organizacija v pričetku leta dosegla lepe uspehe. Polovica se jih je lotila izdelovanja nalog; 32 članov jih je dokončno izdelalo. Dobro so izvedli tudi patrolni pohod s streljanjem z malokalibrsko puško. Na občinskem orientacijsko-patrolnem pohodu se je tričlanska ekipa uvrstila na vrhu tekmovalne lestvice. Na žalost pa člani niso pokazali dovolj zanimanja za testiranje; zelo malo se ga

je udeležilo, pa tudi uspehi so bili nezadovoljivi. Zato so na konferenci sklenili, da se bodo resno lotili strokovnega izobraževanja. Kot v opravičilo dosežanjemu nezanimanju za testiranje so povedali, da je delo organizacije oteženo zaradi velikega območja organizacije ter da člani večinoma delajo v železarni v treh izmenah. K delu bo treba pritegniti predvsem mlajše člane, ki so doslej pokazali še najmanj zanimanja. Upajo, da bodo uspehi večji, saj imajo na razpolago dovolj strokovnega gradiva: »TV 15« in »Vojaški informator«.

RUDI URŠIČ

Bogat obračun enoletnega dela

Preteklo nedeljo so imeli člani Združenja vojaških vojni invalidov Izola svoj občni zbor, ki so mu prisostvovali tudi predsednik občinske skupščine, sekretar komiteja ZKS in predstavnik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije.

Iz predsednikovega poročila, ki je bilo bogat obračun enoletnega dela, je bilo videti, da je združenje skrbelo predvsem za razvijanje športa med invalidi in za urejanje raznih invalidskih in socialno zdravstvenih zadev članov.

Sportna dejavnost invalidov je v Izoli dokaj razvita. Udeležujejo se zlasti pri balinanju, streljanju in kegljanju. Lani so tekmovali z invalidi-sportniki iz Ljubljane in so dosegli prvo mesto, z invalidi-sportniki iz Kopra in z invalidi iz Pirana. Na tekmovalnih je sodelovalo 51 invalidov-sportnikov.

Priredili so tudi dvodnevni izlet članov v kočevske gozdove, kjer so si ogledali bolnišnico Jelendol in Bazo 20, nazaj grede pa še Žužemberk. Za 22. december so organizirali sprejem za vse vojne vdove in starše padlih borcev in jih skromno obdarili. Članstvo je aktivnosodelovalo na raznih zborovanjih in proslavah, zlasti pa na proslavah prekmorskih brigad v Ilirski Bistrici.

Organizacija je urejala tudi socialno-zdravstvene in stanovanjske zadeve članov. Štirje člani so dobili nova stanovanja, več članov pa so omogočili, da so si popravili svoja stanovanja in hiše.

Po poročilu so člani veliko razpravljali. Govorili so o potrebi povečanja invalidskih prejemkov, zlasti invalidskega dodatka, ki je z ozirom na visoke življenjske stroške v njihovih območjih krajih občutno prenizek. Pa tudi kriterije za dodeljevanje invalidskega dodatka bi bilo potrebno spremeniti.

Govorili so tudi o zaposlovanju in pravilnem zaposlovanju ter o poklicnem usposabljanju vojaških vojni invalidov. Nakazali so potrebo, da se bo moralo združenje vojaških vojni invalidov v prihodnje še bolj zavzemati za urejanje teh problemov. V preteklosti so v občini veliko prispevali k razvoju gospodarstva in zaposlovanja občanov, vendar sedanje

možnosti ne zadoščajo za kritje potreb.

Pri delu in urejanju zadev članov uživa združenje pri družbenopolitičnih forumih, zlasti pa pri občinski skupščini vsestransko pomoč in zadeve tako rekoč skupno rešujejo.

V razpravi so sodelovali tudi gostje in pohvalili delo organizacije. A. E.

SPLOŠNO MIZARSTVO GROSUPLJE

CENJENIM POTROŠNIKOM SPOROČAMO,
DA IZDELUJEMO KVALITETNO POHIŠTVO
PO NAROČILU

S SKUPŠČINE ZZB V MOZIRSKI OBČINI

Precej so razpravljali o priznavanju udeležbe v NOB v delovno dobo. Tako je posebna komisija lani obravnavala 672 vlog. Nekatere so bile tudi take, da jim niso mogli ustreči. Ugotovili so tudi, da so izjave nekaterih (katerih?) bivših borcev neresnične. Zato je komisija zavrnila 48 prošelj. Doslej ima v občini 838 tovarišev priznано udeležbo v NOB, enojno ali dvojno.

Za ureditev stanovanjskega vprašanja je lani dobilo iz občinskega sklada posojilo 35 članov ZZB v skupnem znesku 19 in pol milijona starih dinarjev. Iz republiških sredstev je dobi-

lo posojilo 26 bivših borcev, predvsem kmetov, v skupnem znesku 8 milijonov starih dinarjev. V občini je še vedno 74 bivših borcev, ki bi jim morali pomagati, da bi dobili boljše streho nad glavo. To število je precej veliko, zato so delegati na skupščini izrazili bojazn, da jim ne bo mogoče pomagati, posebno še, ker je občinski stanovanjski sklad uknjen.

Za priznavalnino, pomoč pri šolanju otrok in za zdravstveno varstvo bivših borcev so dali 12 milijonov 700 tisoč dinarjev. Za letos predvidevajo v ta namen že 20 milijonov. Število borcev, ki bodo dobili priznavalnino, se bo letos povečalo od 66 na 86 upravičencev. Njihove priznavalnine bodo znašale od 6 do 25 tisoč dinarjev.

RUDI ZAGER

S skupščine ZROP »Stara Ljubljana«

Razpravljali so o udeležbi članstva na raznih predavanjih, vajah in drugih oblikah strokovnega izobraževanja. Ugotovili so, da obisk pogosto ni zadovoljiv in zakaj je temu tako.

Eden izmed razpravljajočih je predlagal, da bi organizirali strokovno izobrazbo po vrsteh vojske. Na primer zdravnika, rezervnega oficirja, ne zanima toliko novi topovi kot pa novosti v medicinski službi.

Ali naj bo ZROP prostovoljna organizacija ali pa taka, v katero se bodo morali vključiti vsi rezervni oficirji ter podoficirji? Ali lahko nadaljuje skupščina delo, če pride nanjo premalo članov? Kako povečati zanimanje članov za strokovno izobraževanje? To so bila vprašanja, ki so o njih govorili. Ta vprašanja tarejo premožno organizacijo in nekdo je predlagal, da bi med člani organizirali posebno anketo o tem.

Priprave na partizansko srečanje na Srednjem

Vasi, ki ležijo na pobočju med Soško dolino in Benečijo, to je Srednje in Kambrško z bližnjimi zaselki, ki so nudili med narodnoosvobodilno vojno že od leta 1942 dalje varno zavetje in pomoč partizanom, se pripravljajo na pomembno praznovanje za prvomajske praznike.

Krajevna organizacija ZB Kambrško pripravlja partizansko srečanje vseh borcev in aktivistov, ki so sodelovali in se borili na področju Idrijskega, Gorških Brd in Benečije, ki je bilo tedaj združeno v Zahodno Primorsko okrožje. Ob tej priliki bi organizacija razvila tudi svoj prapor, ki so si ga nabavili s prostovoljnimi prispevki med člani. Največ pomoči — 50.000 S din — pa jim je nakazala tovarna cementa »15 september« v Anohovem, tako da je znašal celoten prispevek nad 210.000 S din.

Kot pomoč že obstoječemu pripravljalnemu odboru pri krajevni organizaciji ZB Kambrško je bil imenovan v Kanalu širši pripravljalni odbor, ki je že pričel pripravljati predvsem organizacijo programa. Precej je v tem oziru že storila krajevna organizacija sapa, tako da smemo pričakovati dobro organizirano srečanje, ki bo obenem tudi združeno s prvomajskimi izleti in praznovanjem.

D. Miklavc

ZAVOD »INVALID«

Škofja Loka, Puštal

- KARTONAŽNA DELAVNICA
- TISKARNA
- KNJIGOVEZNICA
- IZDELKI IZ PLASTIKE
- LESNA GALANTERIJA

ZA NAROČILA SE TOPLO PRIPOROČA KOLEKTIV

● Človek lahko nekako normalno živi, čeprav mu z operacijo odstranijo levi ali desni del pljuč. Prav tako mu lahko odrežejo tri četrtine črevesja, ne da bi bilo zaradi tega pomembno zmanjšano delovanje črevesja. Delovanje jeter ne preneha niti v primeru, ko je pretežni del tega organa poškodovan. Zanesljivo vemo tudi, da niso vedno vsa mišična vlakna aktivna; nekaj vlaken miruje ter jame, ko je to potrebno, delovati. Isto velja tudi za druge organe: številni pljučni mehurčki in njihove kapilare so zaprti in ne delujejo, razen v primerih, ko je to potrebno. Tudi številne celice jeter mirujejo in le izjemoma delujejo. Vsi ti počivajoči sestavni deli človeških organov so pravzaprav rezerva, ki se aktivira samo po potrebi.

Dobro je, če veste...

● Puljska arena je po velikosti komaj na 24. mestu, je pa najbolj ohranjen rimski amfiteater.

● Dorjansko jezero v Makedoniji je edino oziroma edina voda v Jugoslaviji, kjer še živijo divji labodi.

● Slonova skrivnost. Kako je mogoče, da se tako velika žival, kakršna je slon, premika v džungli popolnoma neslišno? Te skrivnosti slona in džungle človek še ni razvozal. Slon preiskuje okolico v džungli in ne prelomi pri tem, vsaj slišno ne, niti najdobje suhe vejice, ne povzroči niti najrahljajšega šuštenja listja. Po opravljeni nalogi žival izgine prav tako neslišno, kakor je bila prišla.

● Največja luka v Sredozemskem morju je francoska luka Marseille z letnim prometom, ki doseže 35.000.000 ton tovora. Ta luka je močno povečala svoj tovor z dovozom petroleja iz Severne Afrike, prav posebno se po začetku črpanja nafte v alžirski Sahari, oziroma po razglasitvi alžirske neodvisnosti. Druga največja luka v Sredozemskem morju je italijanska luka Genova.

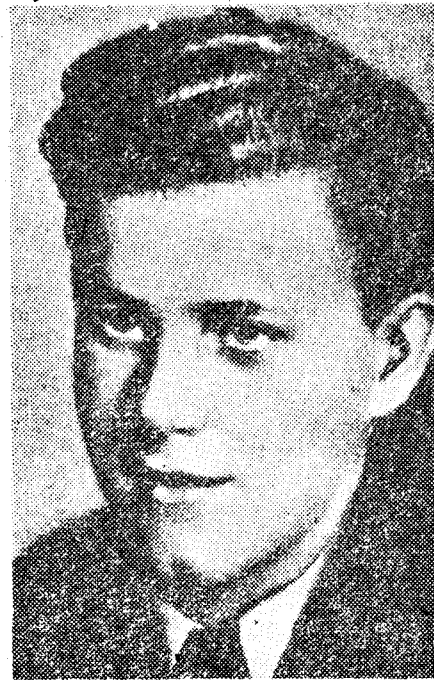
»TV 15« izhaja vsak teden — Izdaja ga Predsedstvo Zveze združenj borcev NOV Slovenije — Zavod »Borec«, Ljubljana, Beethovnova 10 — Tisk in kileži: CJP Ljudska pravica, Ljubljana, Kopitarjeva 2 — List ureja uredniški odbor — Letna naročnina 1500 dinarjev oziroma 15 novih dinarjev — Posamezna številka stane 40 din oz. 40 N. par — Naročnino pošljite na naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 10, priti, p. predal 598-XI, ali na čekovni račun pri Narodni banki 501-8-29 — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopisov ne vračamo.

Znanje in spomin • Znanje in spomin • Znanje in spomin

Ze junija 1935, po pokrajinski konferenci, je obnovljeni SKOJ pričel prenašati okvire ilegalne organizacije in razvil široko protifašistično mladinsko gibanje. Skojevci pa so se izkazali tudi v oboroženem spopadu z okupatorjem. — Komaj 21 let mu je bilo, ko je padel kot komisar pohorskega bataljona. Kdo? Bil je tudi urednik »Srednješolca«.

Slovenska mladina se je z velikim poletom že od vsega začetka borila za pravice delavstva. Pri njihovem boju za svetle ideje je odigrala pomembno vlogo vrsta glasil, okrog katerih se je zbirala. — Katero prepovedano glasilo je nadomestil »Srednješolec«, ki je izšel v Ljubljani decembra 1940 in januarja 1941? Ze druga številka »Srednješolca« je bila zaplenjena.

Z mrežo poverjenikov in bralcev »Mladih poti«, lista, ki je začel izhajati novembra 1935, se je razširilo mladinsko gibanje tudi na predstavnike meščanskih mladinskih organizacij. Leta 1936 so mladinsko protifašistično gibanje posebno razgibale priprave na svetovni mladinski mirovni kongres v Ženevi. — Kdo je mladinec na sliki, sekretar OK SKOJ Celje? Leta 1941 je bil ustreljen kot talec.

Na prvem mirovnem zborovanju 27. maja 1936 v Ljubljani so izvolili iniciativni odbor, ki je vodil mirovno gibanje v Sloveniji. To gibanje se je posebno razmahnilo v Mariboru in Ptujju, kjer so akcijski mirovni odbori delovali pod geslom: Boj za kruh in mir! — Na sliki je dijak — sekretar OK SKOJ Maribor, ki je bil kot talec ustreljen kmalu po kapitulaciji stare Jugoslavije. Kdo?

Najti je treba sredstva za zaščito spomenikov NOV

Prejšnji teden je bilo pri predsedstvu ZZB NOV Slovenije v Ljubljani širše posvetovanje o zaščiti spomenikov iz NOB, ki sta ga sklicala likovni odbor komisije za negovanje tradicij NOB pri ZZB NOV Slovenije in Zavod za spomeniško varstvo. Sestanka, ki ga je vodil Vladimir Lakovič, sta se med drugimi udeležila tudi Ivo Tavčar, predsednik kulturno prosvetnega zbora Skupščine SR Slovenije in Mica Černigoj, direktorica Zavoda za spomeniško varstvo.

Da je zaščita spomenikov iz NOB res izredno pereča, je razvidno iz podatkov uvodnega poročila na posvetovanju:

Za premične spomeniške predmete skrbijo muzeji, oskrbovalni grobišči predpisuje zvezni zakon, toda spomeniki iz NOB, zgradbe, stavbe, kraji, objekti,

vse to že marsikje razpada, ker ni sredstev za vzdrževanje vsega tega. Po prvem seznamu vseh spomenikov gre za 220 krajev, zemljišč in objektov. Med temi je 23 baz in bunkerjev, 14 bolnišnic, 17 tehnik oziroma tiskarn, 14 zaporov in zbirališč za izseljence, 19 krajev pomembnejših konferenc, odločitev in sklepov, 15 krajev, kjer so padli narodni heroji, 8 krajev, kjer so bile ustanovljene prve partizanske enote, ena četrtnina vseh pa so prizorišča zgodovinsko pomembnih bojev. Gre pa tudi za zaščito spomenikov, postavljenih po osvoboditvi.

Vsi navedeni spomeniški objekti so raztreseni širom po vsej Sloveniji in jih je 43 na Štajerskem, 30 na Primorskem, 59 jih je na Dolenjskem, 39 na Gorenjskem, 44 pa v Ljubljani in v Polhograjskih Dolomitih. Iz

predvojne revolucionarne dejavnosti je še nadaljnjih 17 spomeniških objektov.

Vse to je nezavarovano, mnogo tega že razpada, ker ni sredstev za vzdrževanje. Če bomo hoteli ohraniti vse te zgodovinske objekte iz NOB, jih bo treba opremiti in oskrbovati vsaj tako kot je to primer s »Podmornico« v Ljubljani, »Tiskarno Slovenijo« na Vojskem in »Bolnišnico Franjo« v Cerknem.

Zanimiva je ugotovitev, da so od 17 partizanskih bolnišnic ohranjene oziroma restavrirane le tri. — Pereče je tudi vzdrževanje grobišč. Zavod za spomeniško varstvo nima niti toliko sredstev, da bi si nekdo ogledal vse zgodovinske objekte iz NOB in pripravil predloge za njihovo popravilo in redno vzdrževanje.

Vsa razgibana razprava se je nanašala edino na vprašanje, kje in kako dobiti potrebna sredstva, kajti naša moralna in nepreklicna dolžnost je ohraniti vse te spomeniške objekte za mladino, ki bo ob ogledovanju le-teh spoznavala našo borbo. Ogled spomenikov in prizorišč zgodovinskih dogodkov iz NOB pomenja za mladino mnogo več kot najboljše predavanje. Zato so prisotni predlagali to in ono, med drugim tudi, naj Zavod za spomeniško varstvo prevzame pobudo za ureditev te zadeve, predlagali so sprejetje posebnega zakona, umestno bi bilo, če bi vse občine prispevale v sklad za vzdrževanje spomenikov, šole naj bi pod strokovnim vodstvom prevzele oskrbovanje grobišč, sodelovale naj bi z muzeji tako pri pouku kakor tudi pri pisanju nalog z vsebino iz NOB. Vse spomenike iz NOB bo

treba evidentirati in kategorizirati, potem pa določiti, kdo je dolžan skrbeti za to ali ono.

Pri vsej tej stvari ne gre prezreti ugotovitve predsednika kulturno prosvetnega zbora, ki je že tri leta na tem mestu, da tega zbora doslej še ni nihče obvestil o vseh teh perečih zadevah zaščite spomenikov NOB.

Na posvetovanju so se sklenili s celotno problematiko zaščite spomenikov NOB seznaniti ljudsko skupščino SRS. O tej zadevi pa bo eden od delegatov iz vrst članov ZZB spregovoril tudi na prihodnjem kongresu SZDL Slovenije. Zato obstaja upanje, da se bo le našla rešitev te res pereče in zelo važne zadeve.

V.M.

ODGOVORI NA »ZNAJJE IN SPOMIN«

1. Narodni heroj Jože Menih.
2. »Slovensko mladino«.
3. Dušan Finžgar.
4. Bojan Illich.

Pred tridesetimi leti...

Bili so hudi časi, resnično težki za delavca, proletarca. Mož Francelj je imel delo v tekstilni tovarni v Preboldu. Slabo je zaslužil. Pretenak je bil kos kruha zanj, zame in za malo Jožico. Težave nas niso strle; mož mi je vedno govoril o lepših dneh, ki jih bomo nekoč dočakali...

Zrtvovala sva vse, kar sva pač v tistem času mogla žrtvovati, da sva si zgradila hišico. Kljub težavam se je možu uresničila želja: živeti pod lastno streho.

In mogla bi povsem mirno živeti, če ne bi bil mož med tistimi, ki so oznanjali napredne ideje, ki so bili na seznamu državni nevarnih ljudi. Na večer, ko je padel mrak, mi je mož večkrat dejal:

— Rezi, nocoj pridejo...

Vedela sem, da so to njegovi, ki bodo potem govorili dolgo v noč in se od casa do casa razgrel v premajhni kuhinji in postali preglasni. Bala sem se preglasnih pogovorov, bala žandarjev.

DRAGO KUMER:

ILEGALEC

(Po pripovedi Tezeje Novak iz Sešč pri Preboldu)

jev, ki so zagotovo prišli in premetali vsak kot. Tedaj pač nisem razumela vsebine knjig, ki sem jih porazpotaknila, tja pač, kjer je bilo še najbolj varno. Zandarji pa so brskali svojo pot in se hudovali.

— Prekleti komunisti, na dan z vašimi katekizmi!... Najbolj nevarno pa je bilo skrivati ljudi, ilegalce. Včasih mi je mož kar sredi noči povedal novico.

— Pripravi podstrešno sobico, jutri bomo nekoga prenočili!...

— Koga spet?

— Enega od naših. In le nič se ne razburjaj. Našim moramo pomagati.

Seveda jim moramo pomagati. V tem nisem nikoli nasprotovala, čeprav sem vedela, da bomo morali spregledati pri hrani. Vsakdo, ki je prišel, je moral tudi jesti. Na to moj Francelj ni dosti mislil.

— Bo že nekako. Kjer je prostora in hrane za tri, bo še za četrtega!

Enkrat, bilo je poleti 1936, pa se je le resneje zamislil. Dva, tri dni je bil nekam molčeč, kakor da nekaj tveganega razmišlja, potem pa mi je le rekel.

— Rezi, pogovoriti se moram s teboj.

Vedela sem, da gre za nekaj zelo važnega, zakaj mož političnih zadev ni rad prelaga na moja ramena. Morda sem bila v teh stvareh premalo načitana, čeprav mi je marsikaj zaupal in nisem skora, nikoli glasno negodovala. Zdaj pa sem se le malo preveč ustrašila.

— Spet ilegalca?

— Da. In ne za en dan, morda za mesec, dva, tri...

Prepoznal je moj strah in razumel, da se ne bojim zgolj za hrano, marveč tudi zanj, za vso našo družino. Mogla bi žandarmerija priti na sled, aretirati moža in ilegalca in družina bi ostala brez kruha. Na vse, prav na vse je bilo treba pomisliti in mož se je tega zavedal. Tolažil me je.

— Ne boj se, Rezi, študent je, ne bo zahteven, res ne.

Povedal mi je nekaj več o njem, čeprav sem slutila, kako mi nekatere stvari spretno prikriva, ker je pač to stroga tajna in mora tajnost tudi ostati. Rekel pa mi je, da bi moral ta ilegalce gori h Kotnikovemu Tonetu, toda on je žandarmeriji še bolj na očeh, saj mu kar naprej nekaj premetavajo. Ali pa bi moral kam drugam, kjer pa tudi ni tako varno.

— Kar naj pride, sem rekla in tisto noč nisem mogla zaspati; take smo ženske, žene in matere: večna skrb za družino.

Potem je res prišel. Če se ne motim, je prišla z njim Mica Šlander in še nekdo drug. Jaz sem se za trenutek umaknila, Francelj pa jih je povabil v podstrešno sobico. Dolgo se niso razšli. Ponoči pa mi je mož zvesto naročil.

— Naš gost je nekaj bolan in moral bo imeti dietno hrano...

— Vsak dan meso? Sem se prehitro ustrašila.

— Ah, to ne. Sicer pa — se bosta že sama pomenila. Prijazen fant je, zelo mlad in skromen...

No, zares sva se sama pomenila glede hrane. Ni bil zahteven, le tožil je, da mu nagajajo prebivali in da mu je hudo, ker mi dela nevednosti s pripravljanjem hrane. Dnevno je moral poizkusiti pet skromnih obrokov, pripravljenih na olju. In zares je bil mlad. Komaj zdaj sem uganila, da mu je bilo takrat enaindvajset let. In njegov videz je bil še mlajši. Včasih, ko sem prišla, je sedel na stolu ob oknu in bral; največkrat je imel knjigo v roki, skraja ob vsakem najinem srečanju. Le včasih je zakoračil po sobici in se ustopil predme.

— Ste hudi name? Veste, ne gre drugače, ne gre in ne gre...

Ali vam je mož kaj povedal o meni? me je pogledal z blagimi, a nekam samozavestnimi očmi in njegova dokaj visoka postava se je za trenutek malce upognila.

— Malo že, dosti pa ne, sem povedala resnico.

— Mislim, da ne bo prišlo žandarjem na nos, je rekel, ko si je pogladil goste, ne pretemne lase.

— Zaradi nas ste lahko brez skrbi, sem vsakič pristavila, on pa se mi je rahlo nasmehnil.

— Gospa, najlepša hvala!...

Tako so minevali dnevi, minevale skrbi in mineval je strah. Našega ilegalca so večkrat obiskali skrivni gosti, med njimi Lidija Šentjurc in Mica Šlander. Zadnja je večkrat splezala kar skozi okno, menda zaradi varnosti, zakaj naša hiša je čisto ob cesti...

Tudi mož Francelj je bil s »tajno« kar zadovoljen in mi je večkrat zaupal priznanje.

— Rezi, počasi boš še ti komunistka!...

Nato pa se je hitro spremenilo. Menda sta minila kar polna dva meseca, ko je mož pritekel s podstrešne sobice in mi v sapi povedal.

— Napadlo ga je. Menda je slepo črevo ali kaj. Moral bo k zdravniku. In to takoj. Bi hotela poiskati vozniaka?

— Kam pa naj grem? Sem rekla. Jaz pač nisem poznala vseh zanesljivih ljudi, saj sem pred dobrimi tremi leti prišla iz Holandije, kjer sem bila tudi rojena; zato mi slovenščina ni šla kaj prida z jezika.

— Kaj pa tvoja sestra Mici?

— Prav, k njej stopim.

In je šel. Nekam previdno je začel.

— Mici, gosia imamo v hiši...

— Vem, je priznala in se nasmehnila. Potem pa je kar odločno povedala. Francelj, jaz vse vem, Rezi mi je povedala...

— Prav, je zamahnil z roko, kakor da mu nekaj ni povsem všeč, vendar je skoraj ukazal:

— Stopi k Pezgosovemu Jožku. Dober in pošten možak je. Reci mu, naj takoj zapreže konja, takoj mora z bolnikom v Zalec, takoj.

Mici je tekla v vas h kmetu Pezgosu in Jožko se je sredi dela prijazno nasmehal.

— Da se tako mudi. Potlej pa kar naj pride. Fuksa bo precej narej!

In je res bil. Naš ilegalce pa je previdno stopil iz hiše, prvič po dveh mesecih, potem pa sta ga mož Francelj in Mica Šlander rahlo podpirala; kljub bolečinam na desni strani trebuha je stopal nekam zravnano, kakor da se hoče nagledati zelene narave, da se hoče dodobra nadihati svežega zraka.

Trije, naš ilegalce in Mica Šlander, pa Pezgosov Jožko so sedli v imeniten kmečki koleselj in Fuksa je potegnil proti Zalcu.

Zdravnik doktor Ločniškar glede primka došlega pacienta ni delal pregledov, čeprav je mogel o zadevi malce posumiti. Odkrito je povedal diagnozo, dal nasvet za zdravljenje — seveda mož bo moral v bolnišnico.

Vrnili so se in začele so se hitre priprave za odhod. Na večer, v mraku se je poslovil. Bolečine so za trenutek zasenčile veder obraz, a vendar mi je krepko stisnil roko in dejal.

— Gospa Rezi, prav lepa hvala za vse, lepa hvala...

Začutila sem neko praznino v hiši in prav nič nisem pomislila, da sta za menoj dva meseca neprestane nevarnosti. Mož pa mi je še tisti večer priznal pravo ime ilegalca.

— Rezi, ta, ki je odšel, je bil Dušan Kveder, naš človek, komunist...

Bilo je pred tridesetimi leti, a zdi se mi, ko da je Dušan včeraj zapustil našo hišo... Večna mu slava!...

Šentjur pri Celju, rojstni kraj Dušana Kvedra-Tomaža